

Bəli, bu dəfə də Aşıq Ələsgəri çərşənbə günündə xatırlayırıq. Lakin çeşmə başında deyilik, Bakının mərkəzi parklarından birində dövlət qayğısı ilə ucaldılan abidəsi önündəyik. Bu möhtəşəm abidə qarşısında Azərbaycan xalının ustad aşığını, söz-sənət sahibini xatırlayır, həyatına, yaradıcılığına yenicən nəzər salır və ən məşhur qəzəllərindən birini onun abidəsi önündə üzünə baxaraq söyləyirik...

Bəlkə də, adı çəkiləndə yüzlərlə Ələsgərsevərin qulaqlarında ilk çığnayan aşığın "Çərşənbə günündə, çeşmə başında, gözüm bir alagöz xanıma düşdü" sevdalı mısraları olur. O sevdalı ki, az sonra həmin gözəl xanımın "nişanlıyam, özgə malıyam" deməsi ilə Ələsgərin qol-qanadının sınıb yanına düşməsi, xəyallarının çeşmə sularında qerq olması bir olur. Şair üçün bu bir təsadüf, yoxsa bəxtsizlikmidir, bilmirəm, bizim üçün hələ məktəb illərindən əzbərlədiyimiz ən gözəl qoşma idi. Lakin sonralar öyrənəndə ki, Ələsgər 40 yaşında ailə qurub, onda anladım ki, bəli, "Güllü", "Gülperi", "Gülendam", "Telli", "Ceyran", "Xurşid", "Müşkinaz", "Maral"ın hər səfası xoş olsa da, onun aşığını başından alsalar da, "Səni gördüm, əl götürdüm dünyadan", - deyən aşığın qisməti, alın yazısı olmayıblar.

Bəlkə, elə buna görə "Gözü yaşlı, ey fütərə Ələsgər, işi əysik, baxtı qara Ələsgər, olmadı dərindən çara, Ələsgər, həsrət əlin o dildara yetmədi", - deyib gileyləndi həyata...

Çərşənbə günündə:

bu dəfə çeşmə başında deyil, abidə qarşısında

Bu təbiətə məxsus hər şey Ələsgər üçün qiymətli, əvəzolunmaz idi. Mahalının təbiəti qədər oradakı bütün varlıqlar da onun üçün dəyərli idi. Elə buna görə də "Gedirdim güzarım düşdü bulağa, ovçu bərəsində maralı gördüm, yatır, inildəyir, durub boylanır, bir neçə yerindən yaralı gördüm", - deyən şairin insanpərvərliyi belə mısralanırdı:

Təbib olsam, yaraların bağlaram,
Sinəm üstün düyünlərəm, dağlaram,
Ələsgərəm, o səbəbdən ağlaram,
Ananı baladan aralı gördüm.
Bəli, Ələsgər özünü yurdsuz təsəvvür edə bilmirdi. Onu ana, özünü anasından ayrı düşmüş bala hesab edirdi.

Bir şeyird ki, ustadına kəm baxa...

Ələsgərin Aşıq Ələsgər olmasında söz yox ki, ilahiden gələn istedadla, Göyçədən aldığı ilhamla bərabər, müəllimi aşıqlar aşığı Aşıq Alının da əvəzsiz xidmətləri danılmazdır. Onun yanında şeyirdlik edən Ələsgər aşıqlıq sənətinin sirləri ilə yanaşı, ədəb və mərifət qaydalarını da öyrənmişdir. Aşıq Ali Ələsgəri ürəyincə yetişdirəndən sonra günlərin birində toy məclisində şeyirdinin şöhrətini qaldırmaq, onu el içində ucaltmaq üçün özünü qəsdən məğlub edərək sazını qalib tərəfə - Ələsgərə təslim etmişdir. Ələsgər isə böyük təvazökarlıq hissi ilə ustadının qarşısında baş əyib, ona öz ehtiramını vicdanının səsi olaraq bədahətən belə ifadə etmişdir:

Bir şeyird ki, ustadına kəm baxa,
Onun gözələrinə qan damar, damar.

Elə bu məqamda Aşıq Ələsgərin ustadına verdiyi cavab onun şeyirdi Nağı ilə birlikdə Naxçıvan səfərini xatırlatdı. Öncə vurğulayım ki, Ələsgər şeyirdlik dövrünü başa vurduqdan sonra şöhrəti qısa zamanda qonşu mahallara yayılmış, əvvəlcə Göyçədə aşıqlıq etmiş, ağır toy məclisləri aparmış, daha sonra gözəl bir sənətkar kimi İrəvana, Naxçıvana, Qazağa, Qarabağa, Cavanşir ellərinə, Gəncəyə, Kəlbəcəre çağırılmış, harda olmuşsa, orada ədəbi, gözəl səsi, bən-zərsiz ifası ilə hər kəsi heyran qoymuşdur.

Aşıq Ələsgər Naxçıvana da tez-tez gələr, burada məclislərdə iştirak edərdi, məharəti ilə insanları heyran edərdi. Ələsgərin yaddaqalan Naxçıvan səfərlərindən biri şeyirdi Nağı ilə birlikdə olur. Məncə, bu hadisə onun Naxçıvana yenidən gəlməyə başladığı dövrlərdə baş vermişdir. Beləliklə, keçək mətəbə: Ətrafdakı insanların qızıqdırıcı "tərifləri" ilə ustadının üzünə ağ olan və ondan üstün olduğunu söyləyərkən ayrılıb el-el gəzən Nağı günlərin bir günü gəlib Naxçıvana çıxır. Burada özünü aşıq kimi qələmə verir. Bir bəyin məclisində söz ona veriləndə bəbirçi vəziyyətə düşür və əlindən sazı alır. Onun aşıq yox, hələ kiminsə şeyirdi olduğu açıqlanır. Nağıya vaxt verilir ki, gətsin ustadını gətirsin, yoxsa vəziyyəti heç də yaxşı olmayacaq. Hələ ona rişxənd də olunur ki, sən belə sənə, gör ustadın nə gündədir. Nağı səhvini başa düşür, qayıdır, Aşıq Ələsgəri tapır, yalvarır, xüşt istəyir, onunla Naxçıvana gətməsinə razı olur.

Onlar yola çıxırlar. Yolboyu maraqlı əhvalatlarla dolu günlər yaşayaraq gəlib çıxırlar Naxçıvana. Lakin Ələsgər Nağıya qəti tapşırıq verir ki, onu, sadəcə, yaşlı, ağıldan-kəm qoca kimi qələmə versin, kim olduğu deməsin, adını da Solaxqəy deyər təqdim etsin (qeyd edim ki, Aşıq Ələsgər sazı sol əli ilə ifa edirmiş). Beləliklə, gəlib çatırlar mənzilbaşına, burada yenə məclis qurulur, aşıqlar sazlarını sinələrinə alıb meydana çıxırlar, oxuyurlar, deyişirlər.

Bəlkə, elə buna görə divanəyə çevrildi, aşıq aşığı oldu, sözü cilalayıb, düzüb-qoşub qoşma, dodaqdəyməz, cıqalı, müstəzad təcnis, müxəmməs, divani, gəraylı, bağlama, həcv və hərbə-zorba, deyişmə, qəzəl, mərsiyə, dastan-rəvayət adlı lələ çevirib bir xəzinə yaratdı Aşıq Ələsgər. Bütün bunlar bəs etməyəndə isə el-el gəzdi, sazını sinəsinə sıxıb həyatının mənasını söyləmələrində, deyişmələrində, bağlamalarında tapdı. Bu yolda müdrikləşdi, aqilləşdi, ağısaqqallaşdı, hər kəsin həsəd, eyni zamanda hörmət etdiyi insan oldu. Məclislər, toylar bəzəyinə çevrildi. Sorağı Azərbaycana, hətta ölkəmizdən kənara yayıldı. Onu görmək, tanımaq, dinləmək üçün insanlar məqam axtarmağa başladılar. Bu da hər kəsə nəsib olmayan bir qismət idi ki, Aşıq Ələsgərlə bir məclisdə ola, onu dinləyə, qarşısındakı aşıqların əlindən sazını almasını izləyə. Çünki Aşıq Ələsgər sıradan aşıqlardan deyildi, "Aşıq olub, diyar-diyar gəzən, əvvəl başda pür kamalı gərəkdirdi, oturub-durmaqla ədəbin bilə, mərifət elmində dolu gərəkdirdi" mərifətlərinə malik, "Danışdığı sözün qiymətini bilib, kəlməsindən ləli-gövhər süzülə, məcazi danışsa, məcazi gülə, tamam sözü müəmmalı gərəkdirdi", - dəyərini qadın aşıqı. Haqq aşıqı və

haqq aşığı olduğu üçün özü haqqında dedi-yi "Ələsgər haqq sözün isbatın verə, əməlin mələklər yazı dəftərə, hər yanı istəsə, baxanda görə, tərqiyyətdə bu sevdalı gərəkdirdi" sözlərini tamamilə haqq edirdi.

Birinci deportasiya zamanı

Dövlətimizin başçısı Aşıq Ələsgərin abidəsinin açılışı mərasimindəki nitqində deyirdi: Aşıq Ələsgər ömür boyu Azərbaycanın qədim torpağı olan Göyçə mahalında yaşamış, yaratmışdır, uzun ömür yaşamışdır və ömrünün son illərində öz doğma torpaqlarını tərk etməyə məcbur olmuşdur. O vaxt onun 97 yaşına var idi, 1918-ci ildə erməni vəhşiləri azərbaycanlıları etnik təmizləməyə məruz qoymuşdular. Bu, XX əsrdə azərbaycanlıların öz qədim torpaqlarından - Qərbi Azərbaycandan birinci deportasiyası idi. Əfsuslar olsun, ondan sonra da bizim xalqımız iki deportasiyaya məruz qalmışdır. Aşıq Ələsgər ailəsi ilə birlikdə qonşu Kəlbəcər rayonuna köçmüşdür. Ancaq doğma Vətən, doğma torpaq onu yenə də Göyçə mahalına çəkirdi, baxmayaraq ki, iqlim, təbiət, gözəl-

lik baxımından Kəlbəcər və Göyçə mahalı çox da fərqlənmir. Amma onun Vətən sevgisi, torpaq sevgisi o qədər güclü idi ki, bütün təhlükələrə baxmayaraq, o, təqribən üç ildən sonra öz doğma Ağkilsə kəndinə qayıtmış və bir neçə ildən sonra orada vəfat etmişdir.

Özünəməxsus təbii gözəllikləri ilə seçilən, qədim yurd yerlərimizdən olan Göyçə mahalının Ağkilsə kəndi -bu gözəlliklər məskəni, baharın da fərqli gəldiyi diyar bəlkə, Ələsgəri Ələsgər etmişdi? Dağından-dərəsindən, yaylasından-düzündən, çayından-bulağından, gülündən-çiçəyindən ilham alıb, bəlkə, aşıq olmuşdu Ələsgər?.. Sözsüz...

Adım Ələsgərdir, Göyçə mahalım,
Dolanım başına, mən dərdin alım,
Hüsnün şöləsinə xəstə xəyalım
Pərvanədi, şəmistanlar dolanır.

Göyçə Ələsgəri bir təbiət sevdalısı, vurğunu etmişdi. "Bahar fəslə, yaz ayları gələndə, süsənli-sümbüllü, lalalı dağlar", "Gözəllər seyrangahısan, görüm səni var ol, yaylaq!", "Yazın bir ayıdır - çox yaxşı çağın, kəsilməz çeşməndən gözəl yığnağın", "Köçər ellər, düşər səndən aralı, firqətdən gül-nərgizin saralı" deyir, vəsf edirdi ana yurdunu şair.

Məclisə daxil olarkən aşığı Nağıya "Ay abırsız, səni bağlayıb, özünün də sazını almış, özün nə bilirdin ki, indi də gedib bunu götürmüsen, hələ bir bəyi xərcə saldığın da bəs deyil?!" deyəndə Ələsgər onlara: "Ustalar, siz deyişirsiniz, ya döyüşürsünüz?", - deyir. Aşıqlar "deyişirik", - deməklə meydan qızıdır. Cəfərullah və Əsədullah adlı aşığı haradan deyirlərsə, Aşiq Ələsgər onları bağlayır. Aralarında pıçılşaşırlar ki, bəlkə, göyçəli Aşiq Ələsgərin bağlı bəndini bu qocaya deyələr, bununla qocanı bağlaya bilərlər.

Usta Əsədullah deyir:

- Cəfərullah, götür o sözü de!

Cəfərullah başlayır:

Altı gündə dünya neçə don geydi,

Nə üstə əyləşdi bərqərar oldu?

Əzəl kimlər oldu Turun bənnası,

Ulduzlar nə təhər yerbəyər oldu?

Solaxqəy (Aşiq Ələsgər) deyir:

- Oğul, o söz ki, deyirsən, bə demirsən birdən söz sahibi böyürdən çıxar, onda neynərsən?

Cəfərullah:

- Nəhlət sənə şeytan, tərs ki, tərs. Nə tərsinə aşığımış.

A qoca, fikrin var bunu da açasan? Sazı bəri ver!

Solaxqəy dedi:

- Qulaq as, oğul!

Altı gündə dünya iki don geydi,

Gavi-mah üstündə bərqərar oldu.

Haqq özü olubdu Turun bənnası,

Ulduzlar göy üstə yerbəyər oldu.

Aldı Cəfərullah:

De, neçədi müqərrəyin mələyi,

Onların içində hansıdı bəyi?

Nə canlı, nə cansız, ərşin dirəyi

Nə ilə çalındı, mötəbər oldu?

Aldı Solaxqəy:

On altıdı müqərrəyin mələyi,

Hümisədi onun içinin bəyi,

Nə canlı, nə cansız, ərşin dirəyi

Salavat çalındı, mötəbər oldu.

Beləliklə, deyişmə xeyli davam edir. Aşiq Ələsgər usta Cəfərullahla Əsədullahın aciz qaldığını görəndə deyir:

Saxla dilin, özün üçün yağıdı,

Aşiq Ələsgərin odlı çağıdı,

Alar caynağına, səni dağıdı,

Göyden yerə parça-para düşsənsən!

Sonda Solaxqəyin Aşiq Ələsgər olduğu, həm də heç

də yaşlı olmadığı bilinir, bütün məclis əhli onu alqışlayır.

Ustadlar isə sazlarını yerə qoyub məclisi tərk edirlər.

Ömrün sonuna doğru...

Üzqarası, qonşuluqdan kənar ermənilərin nankor xisləti bu gözəl el sənətkarının da həyatını alt-üst edir. 1918-1919-cu illərdə daşnakların türklərə törətdiyi qırğın nəticəsində Göyçə mahalının var-yoxu talanır, əhali öz dədə-baba yurdunu tərk edib başqa yerlərə köçməyə məcbur olur. İki ilə qədər Yanşaqda yaşayan aşiq-şair sonra Tərtərə köçür, bir neçə ay da orada qalır. Bu yerlərin hər birində aşığı hörmətlə qarşılasalar da, onun ürəyi-gözü Göyçədə idi. Qəlbi tez-tez qubarlanır, gözünü açıb gördüyü doğma yerlər - Sarınər, Murov, Muşoy dağları, Xaçbulaq yaylaqları üçün darıxırdı. Ürəyinin dağını-düyününü "Hanı mən gördüyüm qurğu-büsatlar!? Dərdməndlər görsə, tez bağı çatlar; Mələşmir sürülər, kişnəşmir atlar, niyə pərişandı halların, dağlar!?", "Hanı bu yaylaqda yaylayan ellər!?", "Hanı mərd iyidlər, boş qalıb yurdu!?", "Gözəllər çeşməndən götürmür abı" kimi misralara çevirib sonda bu acıları, sanki öz canından çıxaraq deyirdi:

Həsənnənə, Həsənbaba qoşadı,

Xaçbulaq yaylağı xoş tamaşadı.

Arsız aşiq elsiz niyə yaşadı,

Ölsün Ələsgərtək qulların, dağlar!

Türkiyədə, İranda və Dağıstanda da

ustad bir sənətkar kimi tanınan aşiq, nə

həyat, 1921-ci ildə Ağkilsəyə qayıtmış,

ömrünün son illərini doğma kəndində

yaşamışdır. Lakin Ələsgər özündə əvvəlki

güc-qüvvəti daha hiss etmirdi. Şəxsi

həyatında baş verən bəzi problemlər,

yurd həsrəti bu söz sərrafının gücünü

əlindən almışdı zaman-zaman. Ona görə də,

sanki özünü günahlandırır, ittiham

edir:

Səksəni, doxsanı keçibdir yaşım,

Əzrayıl həmdədim, məzar yoldaşım.

Gor deyə tərənir belalı başım,

Daha köç təbilin çal, qoca baxtım.

Lakin həyat belədir ki, insana onun

arzuladıqlarını deyil, özünün rəva bildiklərini nəsib edir. Aşiq Ələsgər də ömrünün 80-90-cı illərində özünə məzar-daşını həmdəm bilsə də, hələ onun qarşıda yaşayacağı neçə-neçə illər var imiş. O, bir əsrdən artıq yaşadı. Torpaq onu zamanı çatanda aldı qoynuna. Sinəsində əbədi bir Aşiq Ələsgər abidəsi ucaldı. İllərdir ki, bu abidə şair-aşığın leytmotivini vətənpərvərlik, yurd sevgisi, nadanlığa hayqırtı, məhəbbətin tərənümünü, gözəllərin tərifini, təbiətin təsviri, əxlaqi-tərbiyəvi fikirlərin təbliği, ictimai eyiblərin tənqidi təşkil edən dəyərli irsi, folklorşünaslığa qiymətli töhfə olan əsərləri kimi xalqımız tərəfindən göz bəbəyi kimi qorunur. Aşığın vəfatından sonra Azərbaycan folklorçuları onun əsərlərini toplayıb yazıya almış və nəşr etmişlər.

Gün gələcək, biz Aşiq Ələsgərin ermənilər tərəfindən dağıdılmış abidəsini bərpa edəcəyik

1972-ci ildə Aşiq Ələsgərin anadan olmasının 150 illiyi Azərbaycanın hər yerində böyük təntənə ilə qeyd olunmuş, bu münasibətlə Azərbaycan Elmlər Akademiyası tərəfindən onun əsərlərinin ikicildlik elmi nəşri hazırlanmış və çap edilmişdir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin "Aşiq Ələsgərin 200 illik yubileyinin qeyd olunması haqqında" 2021-ci il 18 fevral tarixli Sərəncamı ilə görkəmli söz ustasının yubileyi ölkəmizdə təntənəli şəkildə qeyd olundu. Sərəncamda deyilirdi: "Aşiq Ələsgər çoxəsrlik keçmişə malik aşiq sənəti ənənələrinə ən yüksək bədii-estetik meyarlarla yeni məzmun qazandırmış, xalq ruhuyla həmahəng əsərləri ilə Azərbaycanın mədəni sərvətlər xəzinəsinə misilsiz töhfələr bəxş etmişdir... Aşiq Ələsgərin zəngin poetik irsinin geniş tədqiqi, nəşri və təbliğinin mühüm mərhələsi mədəni-mənəvi dəyərlərimizin bütün daşıyıcılarına həmişə qədərbənliliklə yanaşan Ümummilli Lider Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır. Sənətkarın yubileyləri məhz Ulu Öndərin təşəbbüsü ilə dövlət səviyyəsində qeyd edilmişdir".

Dövlətimizin başçısının söylədiyi kimi, bu gün şəhərimizin bu gözəl yerində, şəhərimizin mərkəzində, gözəl parkda ucaldılan Aşiq Ələsgərin abidəsi də həmin ildə imzalanan ikinci Sərəncama əsasən yaradılıb.

Prezident İlham Əliyev: Bu gün Qərbi azərbaycanlıların görkəmli nümayəndəsinin abidəsinin ucaldılması təbii olaraq, ilk növbədə, Aşiq Ələsgərin xatirəsinə Azərbaycan xalqının hörmətinin əlamətidir. Ancaq, eyni zamanda, bu abidə bütün Qərbi azərbaycanlıları və bütün Azərbaycan xalqını yenə də bir amal uğrunda birləşməyə dəvət edən hadisədir. Biz o günü səbirsizliklə gözləyirik, inanırıq, mən də inanıram, siz də inanırsınız. Gün gələcək biz Aşiq Ələsgərin ermənilər tərəfindən dağıdılmış abidəsini bərpa edəcəyik və Ağkilsə kəndində buna oxşar mərasim keçirəcəyik.

Mətanət Məmmədova

